

Czynniki warunkujące palenie tytoniu w Polsce

---

*Krystyna Czart, Sergiusz Matusiak,
Frank Chaloupka, Krzysztof Przewozniak,
i Witold Zatonski*

Motywacja

- Ekonomia rynku: produkty i usługi podlegają pewnym założeniom
  - Konsument podejmuje decyzje uwzględniając koszt i użyteczność produktu
  - Konsument ponosi koszty związane z zakupem i konsumpcją artykułu
- Tyton jest produktem, który nie spełnia kryteriów:
  - Wielu palaczy nie zdaje sobie sprawy z zagrożenia jakim dla zdrowia jest palenie
  - Na ogół, palacze zaczynają konsumpcję tytoniu w okresie dorastania. Biorąc to pod uwagę, ich decyzje nie są wtedy w pełni świadome.
  - Konsumpcja tytoniu powoduje, że koszty palenia ponoszą także niepalacy.

Motywacja

- Niewydajność rynku
  - Konsument nie ma świadomości „rynku zdrowia”
  - Palacze nie ponoszą pełnych kosztów związanych z konsumpcją papierosów
- Uzasadnienie interwencji w kontroli tytoniu
  - Zniechęcanie młodzieży do palenia tytoniu
  - Uświadamianie konsekwencji palenia dorosłym palaczom
  - Zagwarantowanie, aby palacze ponosili pełny koszt swojego nalogu
- Przedsięwzięcia rządu
  - Podwyżka cen papierosów
  - Zakaz reklamy produktów tytoniowych
  - Ograniczenie palenia w miejscach publicznych

Motywacja

- Rząd obawia się konsekwencji ekonomicznych
  - Nizsza sprzedaż tytoniu obniża dochody skarbu państwa
- Realne konsekwencje ekonomiczne
  - Akcyza tytoniowa podnosi cenę papierosów szybciej niż obniża popyt na papierosy. W rezultacie skarb państwa przez krótki okres czasu ma zwiększone dochody.
    - W Wielkiej Brytanii w ciągu ostatnich 30 lat ceny papierosów wzrastały wielokrotnie – ilość sprzedawanych papierosów spadła, ale wpływy do skarbu państwa wzrosły.
  - Obniżona sprzedaż tytoniu powoduje redukcję zatrudnienia w państwach opartych na rolnictwie i przemyśle tytoniowym
    - Zatrudnienie może wzrosnąć w wypadku, kiedy byli palacze wydadzą te pieniądze na artykuły z innego sektora gospodarki.

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

- Teoretycznie: wzrost cen powoduje zmniejszenie poziomu konsumpcji danego artykułu.
- W przeszłości uważano, że nie istnieje związek między ceną papierosów a ich konsumpcją, ponieważ papierosy są substancją uzależniająca.
- Obecnie udowodniono, że konsumpcja papierosów jest związana z ceną. Wzrost ceny papierosów powoduje zmniejszenie ich konsumpcji.

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

- Implikacje ustaw państwowych:
  - Poprzez regulowanie cen papierosów (podatki) rząd może wpłynąć na konsumpcję tytoniu.
- Ekonomiczne uzasadnienie podatków tytoniowych
  - Źródło dochodu dla państwa
  - "Oplata" ponoszona przez palaczy, która pokryje koszty socjalne związane z paleniem
  - Ustawa jako narzędzie użyte w celu zmniejszenia palenia oraz obniżenia liczby chorób/zgonów związanych z paleniem

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

- “Elastycznosc cen” w relacji do popytu
  - wrażliwosc lub reakcja popytu na zmiany cen danego artykułu
  - zmiany procentowe w konsumpcji jako rezultat 1% zmiany w cenie danego artykułu
- Elastycznosc cen w relacji do popytu w panstwach Europy Wschodniej kształtuje sie gdzieś pomiędzy wskaźnikami państw rozwijających się a państwami wysoko rozwiniętymi
- Porównanie elastycznosci ceny

Panstwo	Przyblizona elastycznosc cen
USA	-0,4
Panstwa Europy Wschodniej	Oszacowanie
Chiny	- .65 to -1.0
Zimbabwe	-0,85

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

- Zmiany cen papierosów wpływają na krótkoterminowe decyzje konsumenta:
  - **Palic /Nie Palic?** - powstrzymują przed rozpoczęciem palenia lub powrotem do nalogu i skłaniają do rzucenia palenia
  - **Ile Palic?** - zmniejszają konsumpcję wśród aktywnych palaczy
- Zmiany cen papierosów też zmieniają zachowania konsumenta w dłuższej perspektywie czasowej:
  - Jeżeli podatki tytoniowe są regularnie podwyższane to, mając na uwadze inflację, uzyskujemy długotrwale korzyści z podatków tytoniowych.
  - Zakładając, że tyton ma właściwości uzależniające, trzeba zauważyć, że uzależnieni nie pozbedą się tego nalogu w krótkim czasie.
Zniechęcanie do palenia przynosi lepsze efekty w dłuższej perspektywie czasowej.

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

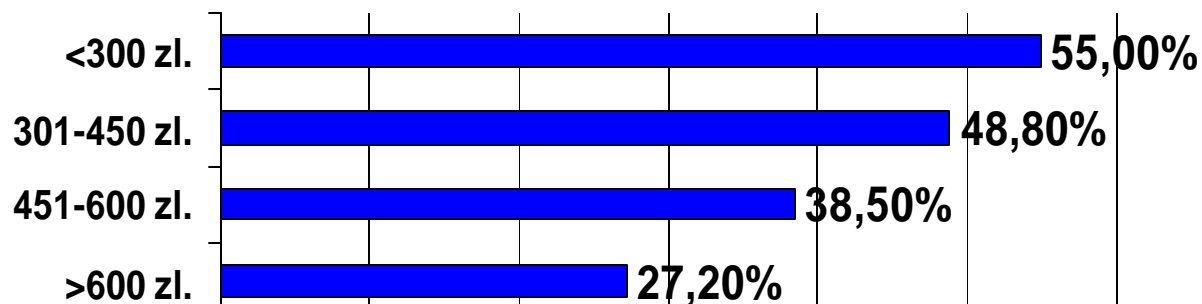

- Elastyczność ceny regulującej popyt waha się w grupach społeczno-ekonomicznych. Reakcja ludzi na zmiany cen papierosów zależy od:
  - Statusu socjo-ekonomicznego
    - dochód osobisty
    - standard życia
    - wykształcenie
  - W przeszłości palenie tytoniu wzrastało z zarobkami
  - W ciągu ostatnich 30-40 lat sytuacja odwróciła się
  - Mężczyźni o niskim statusie socjalnym palą więcej od osób bardziej wykształconych lub mających wysokie dochody.

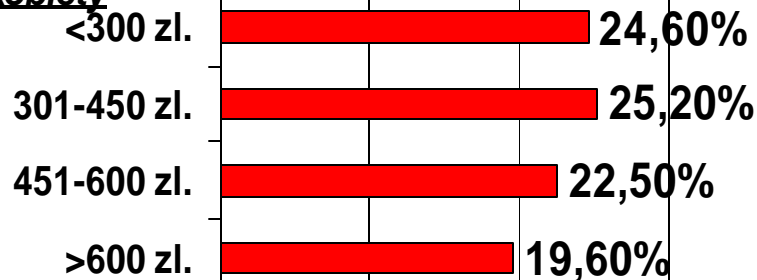
Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

Ilość Regularnych Palaczy Według Płci i Dochodu Miesięcznego

Mezszczyzni

Kobiety

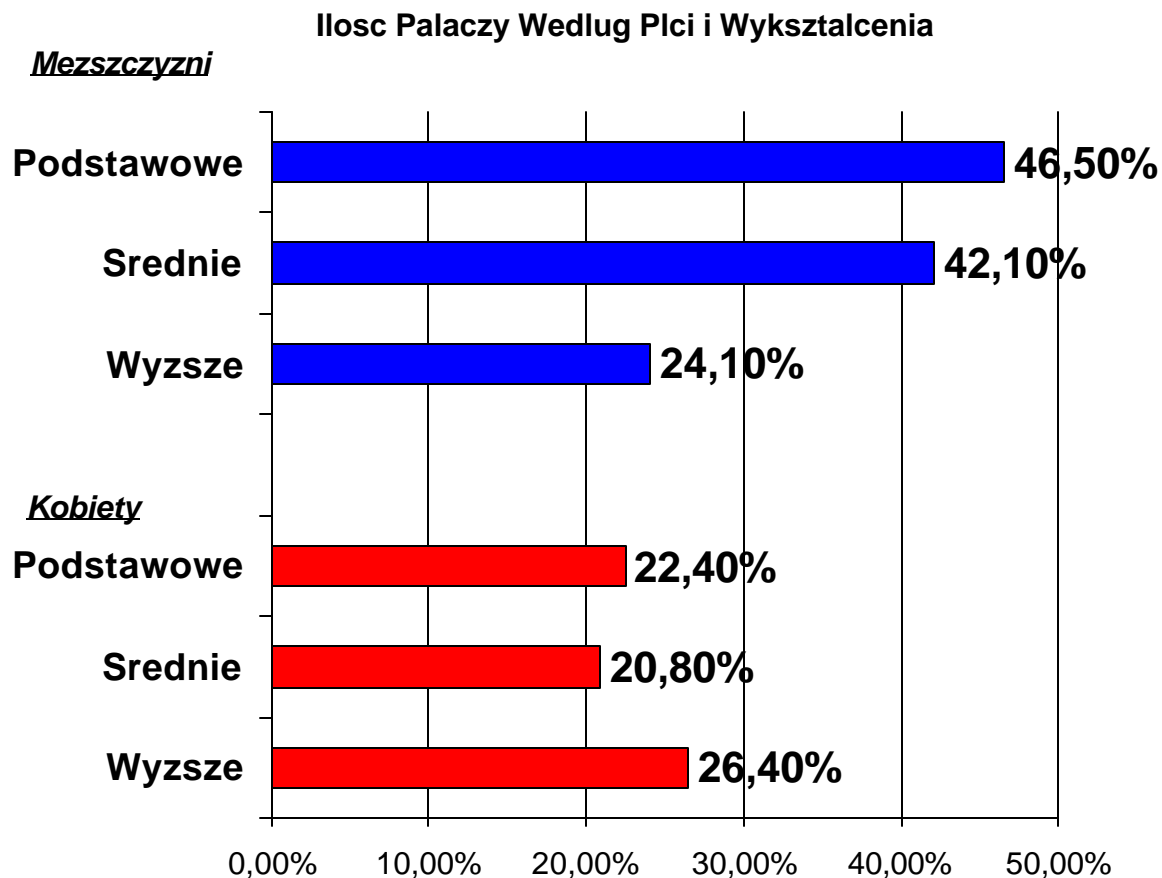

0,00% 10,00% 20,00% 30,00% 40,00% 50,00% 60,00%

- Wyniki z ostatniej ankiety, przeprowadzonej w kwietniu, 1999 r.
- Czym wyższy dochód miesięczny na 1 osobę w danym gospodarstwie domowym, tym mniejsza ilość palaczy.
- Najczęściej pala osoby o niskich zarobkach

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

- Wśród mężczyzn: czym wyższy poziom wykształcenia, tym mniejsza ilość palaczy
- Dlaczego? Najbardziej wykształcone osoby już są lepiej poinformowane o konsekwencjach palenia.

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

- Inne przyczyny, dla których elastyczność ceny daje różne rezultaty:
  - Wiek
    - Badania wykazują, że wiek jest odwrotnie proporcjonalny do elastyczności ceny
    - Młodzież reaguje w większym stopniu na zmiany ceny niż dorośli palacze.
      - Pali od niedawna – są mniej uzależnieni
      - Wydatek na zakup papierosów stanowi większą część ich dochodów
      - Żyją chwila obecna

Ekonomiczne podstawy popytu na papierosy

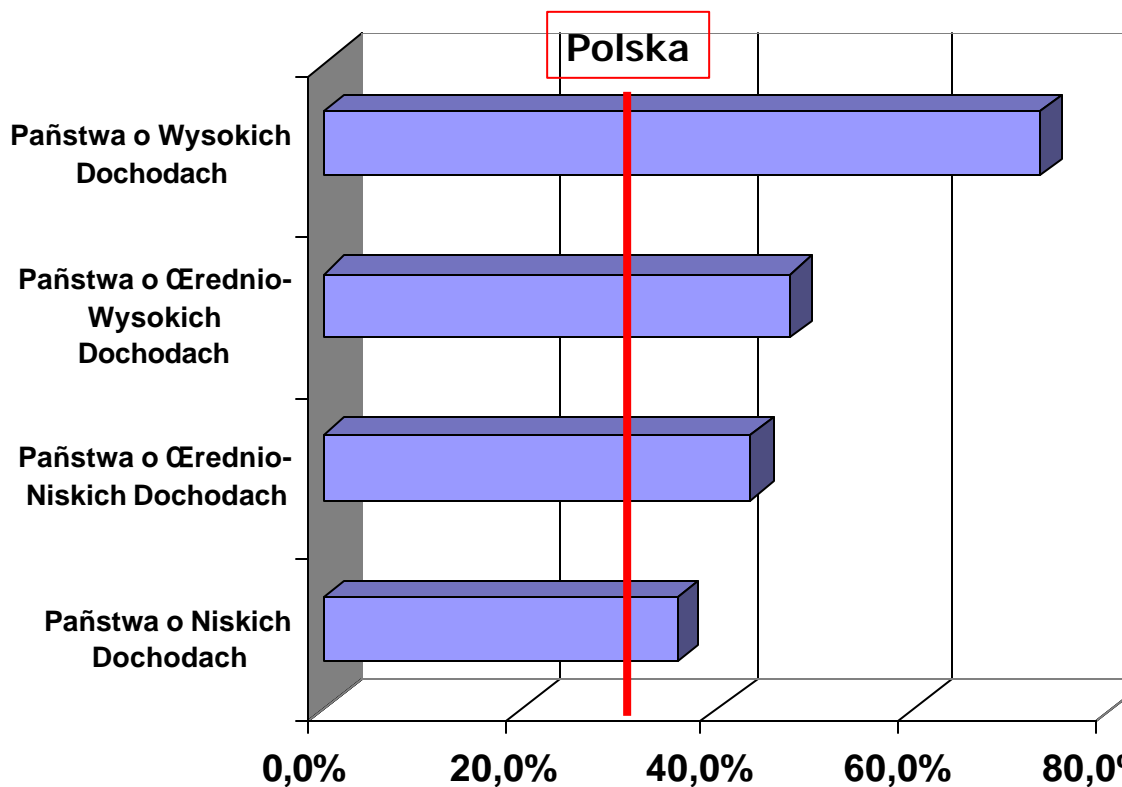

- Inne przyczyny, dla których elastyczność ceny daje różne rezultaty:
  - Plec
    - Ogólnie mężczyźni stanowią większość palaczy.
    - W poszczególnych państwach ilość palących kobiet waha się.
    - W niektórych krajach postkomunistycznych, np. w Polsce wskaźnik palących kobiet jest wysoki. W 1995r. 26% kobiet i 59% mężczyzn paliło, w porównaniu do 59% mężczyzn i tylko 4% kobiet w 1995 r. w Azji Wschodniej.

Ceny, podatki i popyt na papierosy w Polsce

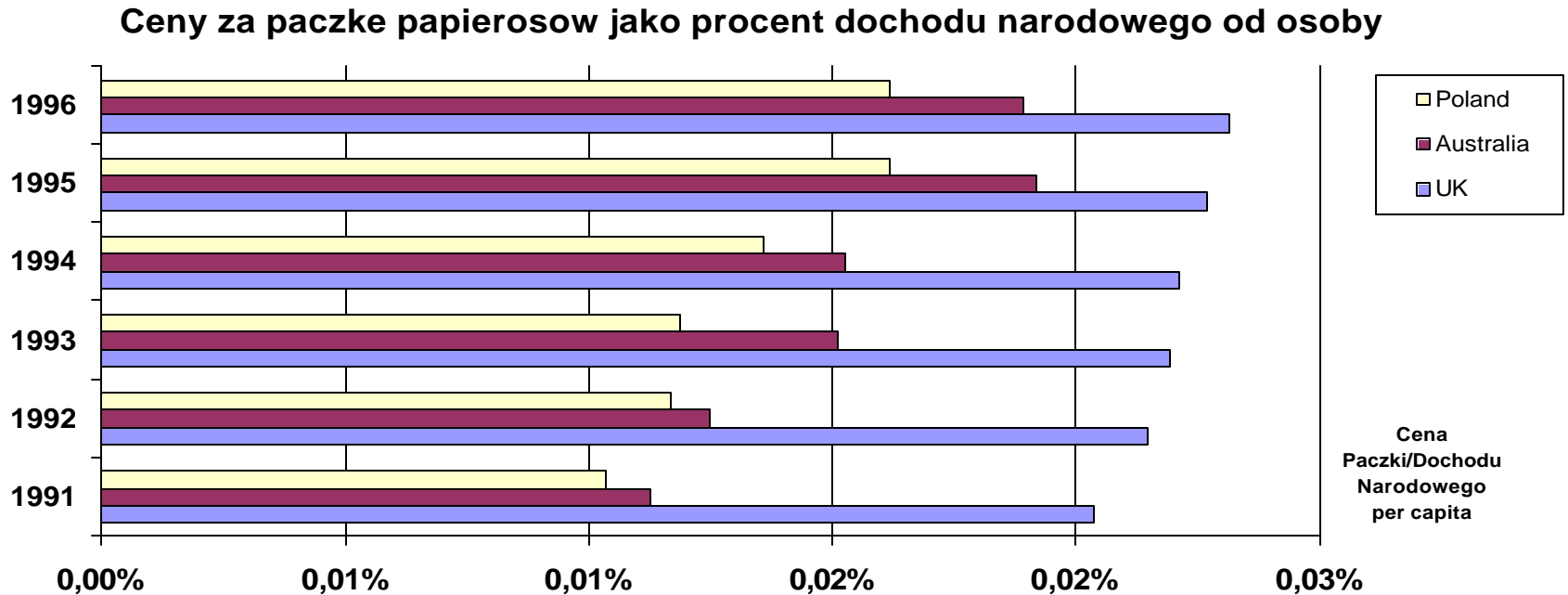
- **Państwa o wysokich dochodach:** Podatek równa się 2/3 lub więcej ceny.
- **Państwa o średnich lub niskich dochodach:** Podatek równa się 1/2 lub mniej ceny.
- Zakładając mały stosunek podatku do ceny, podwyżka podatku wpłynie korzystnie na stan zdrowia obywateli i dochodów do skarbu państwa w Polsce

Podatek jako Procent Ceny
Porównanie Państwa o Niskich, Średnich i
Wysokich Dochodach

Ceny, podatki i popyt na papierosy w Polsce

- Wydatek na paczkę papierosów jest stosunkowo małą częścią indywidualnego rocznego dochodu Polaków w porównaniu do państw zachodnich - np. Wielkiej Brytanii i Australii

Ceny, podatki i popyt na papierosy w Polsce

- Wzrost akcyzy na papierosy - 1999r.
  - 10 procent w styczniu oraz 5 procent w marcu, czerwcu i wrześniu
- W kwietniu 1999 r. przeprowadzono ankietę, która zawierała pytanie:
  - Czy podwyżki te wpłynęły na Pana postawę wobec palenia tytoniu?
    - Tak, rzuciłem palenie i nie pale do dzisiaj
    - Tak, podjąłem próbe rzucenia palenia
    - Tak, z tego powodu pale mniej papierosów
    - Tak, z tego powodu pale tansze papierosy
    - Nie, ale zastanawiam się czy nie rzucic palenia
    - Nie, podwyżki cen papierosów nie miały wpływu na moje palenie
    - Trudno powiedzieć

Ceny, Podatki i Popyt na Papierosy w Polsce

- Wpływ wyższej akcyzy na zachowania palaczy.

- 53% bez zmian
- 34% reaguje na zmianę
- 12,6% myśli o rzuceniu

- Prawie połowa palaczy zareagowała na podwyżkę akcyzy - w tym 39,6% kobiet i 30,7% mężczyzn

- Największe rezultaty są widoczne w odpowiedzi: „Ograniczam Palenie” i „Myślę o Rzuceniu”. Nie są zbyt „aktywne” reakcje, ale wskazują na to, że populacja coraz bardziej zdaje sobie sprawę z konsekwencji palenia.

	Rzucam Palenie	Podjąłem Próbe Rzucenia	Ograniczam Palenie	Palę Tańsze Papierosy	Myślę o Rzuceniu	Palę bez Zmian	Nie Wiem
Ogólnie	2,3%	4,8%	18,9%	8,1%	12,6%	52,3%	1,0%
Mężczyźni	2,0%	3,6%	16,6%	8,5%	15,4%	52,6%	1,2%
Kobiety	2,7%	6,7%	22,8%	7,4%	8,1%	51,7%	0,7%

Inne sposoby ograniczenia konsumpcji tytoniu

■ Zakaz reklamy

- Wpływ zakazu reklamowania tytoniu nie jest obecnie całkowicie zbadany.
- Wstępne badania sugerują, że całkowity zakaz reklamy tytoniu jest najbardziej skuteczny. Powód – firmy tytoniowe nie mogą manipulować zastępczą formą reklamy.
- W Polsce istnieje zakaz reklamowania, promocji i sponsorowania tytoniu:
  - W telewizji, radiu i kinach
  - W prasie dziecięcej i młodzieżowej
  - W zakładach opieki zdrowotnej
  - W placówkach oświaty
  - W szkołach wyższych
  - W obiektach sportowych

Inne sposoby ograniczenia konsumpcji tytoniu

- Restrykcje w odniesieniu do palenia
  - Utwierdzają przekonanie o negatywnych konsekwencjach zdrowotnych związanych z paleniem.
  - W Polsce palenie tytoniu jest zabronione:
    - W zakładach opieki zdrowotnej
    - W szkołach i placówkach wychowawczych
    - W pomieszczeniach zamkniętych zakładów pracy oraz innych obiektów użyteczności publicznej
  - W przyszłości wskazane byłoby zakazanie palenia w sklepach i restauracjach.

Inne sposoby ograniczenia konsumpcji tytoniu

- Antyreklama: ostrzeżenia zdrowotne
  - Ostrzeżenia zdrowotne na papierosach, bilbordach i w prasie informują o ryzyku związanym z paleniem.
  - Badania wykazują że ostrzeżenia zdrowotne bez wątpienia zmniejszają konsumpcję tytoniu
  - Największy wpływ na osoby mniej wykształcone.
  - Osoby najbardziej wykształceni - jako osoby dobrze poinformowane o konsekwencjach palenia - najmniej korzystają z takiej formy informacji.

Inne Sposoby Kontrolowania Tytoniu

Ostrzeżenia Zdrowotne w Polsce:

- 21.4% reaguje na palenie z powodu ostrzeżeń
- 78.7% nie reaguje w tym 20% zdaje sobie sprawę z konsekwencji.

Ostrzeżenia wpływają najbardziej na grupy najmniej wykształcone.

Najmniej skorzystali z wprowadzenia ostrzeżeń dla grup najbardziej wykształconej, która prawdopodobnie już jest świadoma szkodliwości nalogu.

	Rzucam Palenie	Znam Konsekwencje	Pale bez Zmian
Ogólnie(421)	21.4%	20.0%	58.7%
<u>Plec</u>			
Mezcyzni(244)	13.3%	10.9%	33.6%
Kobiety(177)	8.0%	8.9%	24.6%
<u>Grupa Zarobkowa</u>			
Niski Dochód(168)	9.1%	8.2%	22.0%
Sredni Dochód(125)	6.4%	5.4%	17.7%
Wysoki Dochód(128)	5.6%	6.1%	18.3%
<u>Sytuacja Materialna</u>			
Zła(359)	18.5%	17.5%	49.1%
srednia(29)	0.7%	1.2%	4.9%
Dobra(33)	2.1%	1.2%	4.4%
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe(268)	15.1%	12.5%	35.6%
srednie(128)	5.2%	5.9%	19.0%
Wysze(25)	0.9%	1.4%	3.5%

Inne sposoby ograniczenia konsumpcji tytoniu

■ Wnioski:

- Przy stosowaniu akcyzy należy z roku na rok pamiętać/uwzględnić inflację.
- Dla ekonomistów, akcyza jest bardzo ważnym elementem w ograniczeniu konsumpcji tytoniu, ale sama w sobie nie jest najważniejsza.
- Ważne jest aby wprowadzać w życie akcyze razem z poprzednio wymienionych sposobami ograniczenia konsumpcji tytoniu - i n.p. korzystać z części zwiększonych dochodów państwa (z akcyzy) na dalsze kampanie anty-tytoniowe.